

Sledované změny v počtu obyvatel obcí Severočeského kraje dovolují závěry vcelku optimistické. Osídlovací fáze, typická pro celou řadu poválečných let zřejmě dávno skončila a dnešní vývoj není zvláštností Severočeského kraje. Zmenšení počtu obyvatel v malých sídlech proti prvním poválečným letům je analogií podobného vývoje ve vnitrozemí. Největší změny v geografickém rozložení obyvatelstva jsou v hnědouhelné pánvi následek revize rozdělení ploch pro výrobu a osídlení. K těmto jevům přistupuje soustředování obyvatelstva ve všech částech kraje (opět stejně jako v celé ČSSR) — do větších sídel, jak to vyžaduje vytváření podmínek pro dokončení socialistických přeměn, také na venkově. Vylidnění Krušných hor je spíše zdražený jev, než politováníhodný. Města, která se táhla jako růženec po celé náhorní plošině, neměla již dávno hospodářskou základnu a upadala celé století. Také extrémní hustota osídlení Šluknovského výběžku vyjadřovala nenormální situaci. Vyvinula se zde růstem lehkého průmyslu, který byl řízen ze zahraničí, takže území ztrácelo ekonomicky spojení s Čechami. Proto by byl pokles počtu obyvatel jistě reakcí na nevyhnutelné změny ekonomické, i kdyby vývoj byl jiný než ten, který vedl k odsunu. V hnědouhelné pánvi se střídají sídla rostoucí a sídla, která jsou postupně likvidována následkem povrchové těžby. Mimo města v této oblasti je vidět vzrůst i sídel podél Labe (chemický průmysl aj.) a Doks (rekreace). Všeobecně můžeme říci, že města (a okresy), které ztratily při velkých změnách nejvíce obyvatelstva, získávaly již i předtím méně než ostatní a naopak. Při dnešní struktuře velkých okresů jsou rozdíly mezi nimi v hustotě osídlení menší, než v r. 1921.

Severočeský kraj (do r. 1960 Ústecký a Liberecký) má dosti příznivý demografický vývoj, který zaručuje o něco větší přírůstky, než v kterékoli jiné, stejně velké části Čech.

	přirozený přírůstek %	přírůstek stěhováním %
1955	8,0	-1,5
1956	8,5	-0,6
1957	7,2	1,1
1958	6,2	1,6
1959	4,9	1,0
1960	5,3	0,0
1961	5,2	-1,1

Přirozený přírůstek je o něco větší, než je průměr českých zemí, ale samozřejmě menší než v ČSSR, zásluhou Slovenska. Věková skladba jen v několika okresech dřívějšího Libereckého kraje a v částech okresů, které nebyly znovu osidlovány, nezajišťuje přirozené přírůstky i do budoucna. Mezikrajové stěhování je v rovnováze, resp. vykazuje v několikaletém průměru přírůstky. Škoda, že v r. 1961 po 5 letech opět tak převažují vystěhovalí. Ale podle direktiv nejvyšších státních orgánů je Severočeský kraj i v dalších letech preferován a pro zajištění svých ekonomických úkolů (průmysl) bude získávat přistěhovalectvím odjinud, což také podněcuje velká bytová výstavba.

CTIBOR VOTRUBEC

NOVÁ MĚSTA A SÍDLIŠTĚ SEVEROČESKÉHO KRAJE

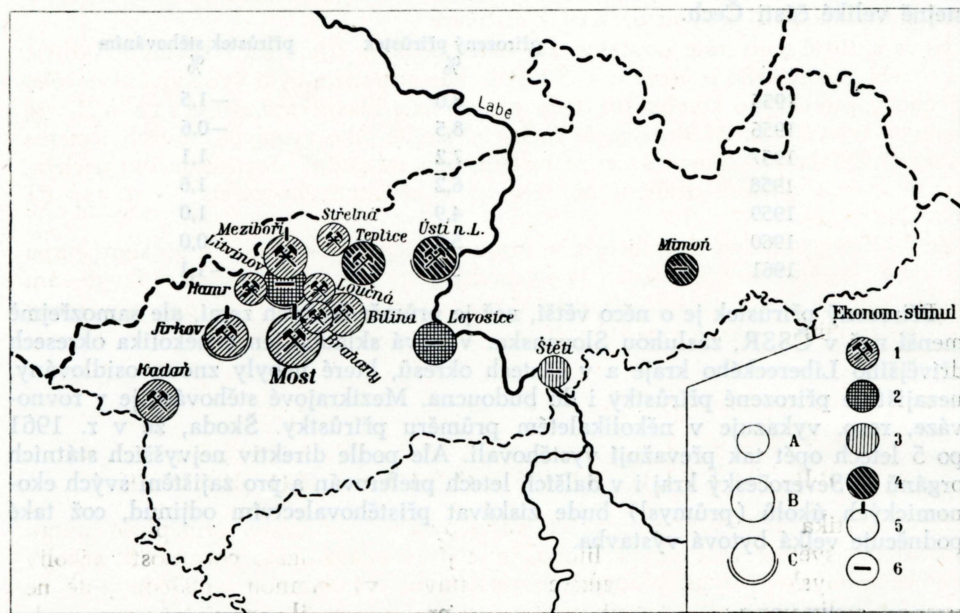
Socialistické budování je spojeno s přestavbou sídelní sítě a největší změny jsou v Severočeské hnědouhelné pánvi a na Ostravsku, kde se řada sídel v důsledku

uhelné těžby likviduje a na druhé straně jsou budována nová sídliště a města. Po jejich shlédnutí a s přihlédnutím k novým sídlištím a městům ČSSR a těch, které jsem měl možnost vidět v cizině, pokusím se o zeměpisné vymezení pojmu *nové sídliště*, resp. *nové město*.

„Nové“, tzn. postavené po roce 1945 na místech, kde předtím domy v podobné velikosti a v podobném počtu nestály. Nová sídliště tvoří — podle mé definice — minimálně 10 nových domovních bloků nebo 30 nových (nikoliv rodinných) domů seskupených tak, že tvoří sídelní celek. Dále za nová sídliště v zeměpisném smyslu považuji i jiný nový sídelní útvar, jestliže počet jeho obyvatel přesahuje 1 tisíc, např. jako je Koldům u Litvínova, kde v jediném domě bydlí 1500 lidí. Na nová sídliště u velkoměst máme požadavky třikrát vyšší, tzn. minimálně 30 nových domovních bloků na 90 nových (nikoliv rodinných) domů seskupených tak, že tvoří sídelní celek, nebo i jiný nový sídelní útvar s více než 3 000 obyvateli. Podle těchto parametrů má nové sídliště, přihlédneme-li k běžným typům naší bytové výstavby, v československých poměrech minimálně cca 1 000 lidí, velkoměstské nové sídliště má minimálně 3 000 lidí. Všechna nová sídliště na okrajích jednoho města počítám v makroskopickém pohledu za jediný případ. Např. Jirkov má nové sídliště na svém východním a druhé na svém západním okraji, zeměpisně to ale považuji za jediný případ nového sídliště.

Podle těchto kritérií je v ČSSR 76 nových sídlišť, z nichž 41 je velkých a 23 malých a kromě toho na periférii 13 měst a velkoměst došlo k výstavbě nových sídlišť, aby odlehčila přetíženému městskému centru.

Nová sídliště a města se od ostatních odlišují způsobem svého založení, který

Nová města a sídliště Severočeského kraje. Ekonomický stimul:

1. těžba uhlí, 2. chemický průmysl, 3. papírenský průmysl, 4. rozrůstání města, 5. přesídlení z poddolovaných sídel, 6. výstavba v podstatně ukončena; A. malá sídliště, tj. s méně než 2500 obyv., B. velká sídliště, tj. s více než 2500 obyv., C. v rámci města dvě nebo více nových sídlišť.

je plánovitý a velkorysý a souborností své výstavby. V nových městech a sídliš-
tích nevznikají domy ojediněle, nýbrž hromadně, vystaví se jich v krátké době velké
množství a podle souborného plánu. Nová města a sídliště existují ještě dřív, nežli
se jejich obyvatelé zde sejdou a třebaže jsou stavěna pro obyvatele určité profese,
např. pro horníky, nejsou svými obyvateli předem nijak ovlivněna, nýbrž ti se
stěhují už do hotového nebo z velké části postaveného města. Jsou do velké míry
soběstačnými celky a velký důraz je kladen na jejich městskou vybavenost, kterou
mají mít takovou, aby potřebovaly co nejmenší pomoc zvenku.

Podle cíle, pro který byla stavěna, tedy podle jejich funkce, je dělím do pěti sku-
pin: a) postavená pro obyvatelstvo zajišťující rudnou těžbu, b) pro obyvatelstvo
zajišťující uhelnou těžbu, c) pro obyvatelstvo zajišťující provoz nových velkých
zpracovatelských továren (strojírenských, chemických, hutních ap.), d) postavená,
aby se snížila hustota osídlení dosavadních přetížených měst a přetížených měst-
ských center, e) pro obyvatelstvo velmi rychle počtem rostoucí.

Z celkového počtu 76 nových československých sídlišť a nových měst je jich
v Severočeském kraji 14, tj. 18 % všech; má jich tedy Severočeský kraj z celé
ČSSR nejvíce. Z těchto 14 severočeských nových sídlišť a měst jich 10 vzniklo
v důsledku uhelné těžby. Nejzajímavějšími případy jsou M o s t, kde jde vlastně
o výstavbu nového socialistického města, v němž žije už cca 30 000 lidí, J i r k o v
— čtvrť Ervěnice, kam přesídlilo obyvatelstvo z dalšího likvidovaného města
a M e z i b o ř í, dnes už se 6 000 obyvateli, kde koncepce „města — internátu
báňského dorostu“ se po roce 1955 právem změnila na koncepci plnokrevného
města. Zvláštními případy jsou malá hornická sídliště B r a ň a n y, L o u č n á
a S t ř e l n á, jež leží přímo u dolní hranice našeho zeměpisného vymezení pojmu
nové sídliště a patří k typu b) naší klasifikace.

Nová sídliště mají ještě Lovosice, kde ekonomickým stimulem k výstavbě sídliště
byl rozvoj chemického průmyslu a Š t ě t í, kde stimulem bylo vybudování nového
velkého papírenského kombinátu, tedy typ c) naší klasifikace. V Ú s t í n. L. je
výstavba nových sídlišť Bukova a Všebořic, stejně jako výstavba nových Řetic
a sídliště Dukla pro T e p l i c e případem, kdy sídliště je stavěno za tím účelem,
aby se snížila hustota osídlení přetíženého a přelidněného města — tj. typ d)
naší klasifikace.

Ze 14 nových sídlišť Severočeského kraje má jich 8 dokončenu současnou etapu
výstavby, kdežto na 6 sídlištech je výstavba ještě v plném proudu. Likvidování
starých sídel v uhelné oblasti a budování nových mění sídelní strukturu, zeměpisný
ráz i hospodářské svazky v některých částech Severočeského kraje.

NATAŠA HANZLÍKOVÁ

ZEMĚPISNÝ ROZBOR ZAMĚSTNANOSTI ŽEN V PRŮMYSLU SEVEROČESKÉHO KRAJE

Problematika ženských pracovních sil nebyla u nás dosud zeměpisně studo-
vána a i ve světové geografické literatuře je jí věnováno málo pozornosti, ačkoliv
ženy v průmyslově vyspělých zemích představují významnou, většinou ještě ne
úplně a nikoliv nevhodněji využitou rezervu pracovních sil. Správné územní i od-
větvové začlenění žen v průmyslu silně ovlivňuje jeho strukturu.

Severočeský kraj je jedním z nejprůmyslovějších krajů republiky. Podle evidence
Kabinetu pro geografii ČSAV má zhruba 260 tisíc pracovníků v průmyslu. Z to-
hoto počtu tvoří ženy více než 42 %.